

SVI PAVLETIĆEVI ČASOPISI

Podjela višestoljetne tradicije hrvatske književnosti na tzv. stariju i tzv. noviju temelji se s jedne strane na jezičnim, s druge na eminentno književnopovijesnim razlozima, tj. na uvođenju jedinstvenoga književnoga jezika i na uspostavljanju tzv. *vertikalnoga* i *horizontalnoga književnoga kontinuiteta* (F. Vodička). Pritom se, međutim, ispušta iz vida još jedna činjenica, a to je pojava novoga medija u nacionalnoj kulturi, odnosno pojava književne periodike (novina, časopisa i almanaha) u kojoj će i hrvatska književnost dovršiti vlastitu žanrovsku sliku kao što su to učinile nešto ranije razvijenije europske kulture. S novim medijem javnost je postala ključni faktor književnoga života koji se od sredine 19. stoljeća može pratiti isključivo na stranicama književne periodike.

U središtu toga života na različiti se način smjenjuju pojedinci i institucije koji prema vlastitim kriterijima, ukusu i interesima, pokušavaju na nj utjecati. Ako prvi hrvatski književni časopis i nije nastao isključivo iz literarnih, već iz političkih interesa, prva secesija u književnome životu nastala je upravo iz estetskih pobuda. Riječ je o Vrazovu razilaženju s urednikom "Danice" i o pokretanju časopisa "Kolo" kojega se najčešće spominje kao Vrazovo, tek kasnije kao Matičino "Kolo". Dok će tijekom Bachova apsolutizma jedinim znakom kakva-takva književnoga života biti i jedini, ali relativno dugotrajni književni časopis, Bogovićev "Neven", dotle će ključnom književnom institucijom gotovo do kraja stoljeća biti ne toliko Matica ilirska, koliko Dionička tiskara i jezcin "Vienac", posebice u redakciji Augusta Šenoe. Napokon,

svoj famozni “zaokret prema Evropi” (A. Barac) hrvatska književnost može zahvaliti upravo brojnoj književnoj periodici koja s modernom prestaje funkcionirati po načelu Vrazovih “književnih hambara”, a počinje – kako će to lansirati St. Šimić – po načelu “motora književnosti”. Društvo hrvatskih književnika sa svojim prvim časopisom pokazuje se kao, istina, jamac bolje časopisne stabilnosti, ali zato su A. B. Šimićevi, Krležini ili Galogažini časopisi, ma koliko kratkoga daha, utjecajni i značajni od upornoga i nestalnoga “Savremenika”.

Na isti način kao što je nacionalna književna periodika tijekom NDH pokazala da vladajući režim nije uspio izgraditi kulturu i umjetnost po mjeri vlastite ideologije, tako će prvi časopis u novome totalitarnome sustavu biti mjesto prve krize monološke socijalističke kulture. Riječ je o “Republici” i “Izvoru” u kojima se prvi put kao jedan od budućih moderatora književnoga života pojavljuje i ime Vlatka Pavletića (1930).

Naime, u redakciju Barkovićeve “časopisa za književna i kulturna pitanja” 1950. ušao je i tada dvadesetogodišnji Vlatko Pavletić, koji će “Izvor” nakratko preuzeti zajedno sa Slobodanom Novakom i Đurom Šnajderom. Pavletić će ovdje sa svojim vršnjacima u kontroliranim uvjetima u najmanju ruku omekšavati dogmatizam kritike socijalističkoga realizma da bi nakon jednogodišnje časopisne praznine iskoristio prvo političko zatopljanje te 1952. sa svojim vršnjacima pokrenuo generacijski časopis “Krugovi”. Njegova naslovna rečenica iz uvodnoga eseja *Neka bude živost* dobila je status krilatice i generacijskoga literarnoga programa, a sam časopis nakon svojega šestogodišnjega vijeka dobio je status periodizacijskoga termina u novijoj hrvatskoj književnosti. Sljedeće 1953. Pavletić iz “Krugova” odlazi u redakciju stabilne i tih godina vrlo dobro strukturirane i institucionalno podržavane “Republike” u kojoj ostaje do sredine 1954.

O dinamici književnoga života, bez obzira na politički kontekst, na svoj način govori i krugovaški secesionisti Antun Šoljan, Vlado Gotovac i Ivan Slamnig koji iste 1953. pokreću svoj časopis

“Međutim”, dok o snazi individualnih nazora najrječitije govori Šoljanov “Književnik””, pa se čini da se ovaj put književni život vrti oko nekolicine jakih pojedinaca – baš kao u nekim ranijim razdobljima hrvatske književnosti. Da je po drugi put hrvatska periodika ušla u svoje doista zlatno razdoblje “časopisnoga zamaha” (M. Vaupotić), osim spomenutih (i nespomenutih) časopisa, pokazuje i treće aktiviranje staroga “Kola”, odnosno “Hrvatskoga Kola”. Najnovija njegova serija od 1963. do 1971. pojavila se u povodu 120. godišnjice Matice hrvatske, s uvodnim člankom tadašnjega njezina predsjednika Jakše Ravlića. U prvih pet brojeva ove “Kolove” serije kao glavni i odgovorni urednik bio je potpisan Vlatko Pavletić.

U međuvremenu bio se, međutim, Vlatko Pavletić našao i u uredništvu zagrebačke “Literature” (1957. – 1959.) i to nakon jednoga od češćih prekida ovoga “časopisa za književnost i kulturne probleme”, a nakon Mirka Božića i Vjekoslava Kaleba na čije će mjesto (Pavletić) ući i do posljednjega (14.) broja uređivati ga s Marijanom Matkovićem, odnosno Nikolom Milićevićem i Tomislavom Sabljakom.

Napokon, dok se i mlađa generacija okuplja oko vlastitoga časopisa “Razlog”, a krugovaška postupno zauzimala i neka važna mjesta u javnome životu, Vlatko Pavletić, sada kao glavni urednik Matice hrvatske, pojavljuje se godinu dana nakon famozne *Deklaracije o jeziku* kao glavni i odgovorni urednik još jednoga, šestoga časopisa – “Kritike”.

Iako nije bila ni generacijsko niti isključivo književno glasilo, “Kritika” je bila specijalistički dvomjesečnik “za kritiku, umjetnost i kulturno politička pitanja” ubrzo sa statusom središnjega teorijskog časopisa koji će, zahvaljujući visokoprofiliranim suradnicima i priložima, odigrati ključnu ulogu u nacionalnome pokretu poznatom pod imenom *Hrvatsko proljeće*.

Ma koliko tek letimičan, iz ovoga se pregleda može zaključiti kako je Vlatko Pavletić u književnome nacionalnome životu pedesetih i šezdesetih godina imao ključnu ulogu, odnosno – kako

je to svojedobno ocijenio Dalibor Cvitan – kao začetnik “Krugova” i urednik ostalih pet časopisa Pavletić je “proklamirao modernu koncepciju umjetničkog izražavanja i time ne samo estetski profilirao jedan književni naraštaj”, već – dodajmo! – na najbolji način afirmirao časopis kao autonoman književni žanr.

Time se napokon još jednom pokazalo kako studij tzv. novije hrvatske književnosti počiva zapravo na studiju njezine periodike.